

Na koncu še opomba: v knjigi je sorazmerno precej latinskih, nemških in italijanskih citatov. Navadno, zlasti v prevodih, so take stvari pod črto prevedene, glede na odsotnost te lepe navade pa bi sklepal, da smo Slovenci že toliko svetovljanski, da nam to ni več potrebno. Sicer pa nerazumevanje teh citatov ne bo dosti motilo ali trgalo kontinuiteto dojemanja, kar po svoje zelo očitno kaže na glavno šibkost: prešibkost. Redki stavki v Trubarjevi dolenskiščini so odveč in bolj razbijajo kot ustvarjajo vonj po preteklosti. Nekatere redko slišane besede (obnožnja, tamna, bodilj itd.) pa se lepo zlivajo z moderno slovenščino ter zažive v njej v polni enakopravnosti in celo lepoti.

J a k a M ü l l e r

ANTON INGOLIČ, ENAJSTORICA ŽIVIH. O izvoru in načinu Ingoličevega pripovedništva je bilo, tudi na straneh te revije, napisanega že mnogo, in to dosti točnega in sprejemljivega, česar zato ob tej povesti* ne mislim ponavljati. Pisatelj pa tudi njegov svet se v teh zadnjih letih nista bistveno menjala, pa čeprav bi lahko zgolj tematika Ingoličevih povojnih del, dovolj raznovrstna in dovolj spreminjajoča se, površnega opazovalca zapeljala k napačnemu, se pravi k drugačnemu sklepanju. Tako lahko tudi v tej povesti na prvi pogled zasledimo že znano pisateljevo ustvarjalno metodo: slediti v fabulativnem jedru dela resničnemu življenjskemu dogodku, neki resnični življenjski situaciji ljudi pa tudi resničnemu krajevnemu in časovnemu okviru in potem okrog tega osnovnega jedra svobodno, bolj ali manj, dodati iz svojega barvo, zven, značaje ljudem in celoti zaključeno podobo. Določno:

Enajsterica živih pripoveduje v osnovi resnično zgodbo enajstih nogometišev, ki so igrali nogometno tekmo z enajsterico nemških okupatorjev in zavestno zmagali, čeprav so vedeli, da bodo zmago plačali z življenjem. Povest se dogaja v Srbiji leta 1941, po nemški zasedbi. Snov sama posega torej v vojni čas in nam v dokaj nenavadnem okviru pri nas hudo neizrabljene športne tematike predstavi enajst različnih ljudi v skupni igri z usodo in smrtjo. Ingoliču je ob tem nenavadnem, a prav tako fabulativno dovolj hvaležnem motivu uspelo dvoje: vojna tematika je s tem dobila novo, zanimivo komponento, sama povest pa potrebno časovno zbitost (vse se domala odigra v času trajanja nogometne tekme), napetost in učinkovito gradacijo. Snov je pisatelj razporedil smiselno in preudarno, tako da po vrsti pripovedujejo o sebi igralci te nenavadne nogometne tekme zapovrstjo, vsaka posamezna pripoved pa je logično nadaljevanje prejšnje zgodbe, zliva se s prejšnjo in prehaja v naslednjo v povsem naravnem toku fabulativne pripovedi povesti. Svojevrstno oblikovani prijem je tako popolnoma upravičen, ni samemu sebi namen, marveč svež in funkcionalen. Utemeljen je in izpeljan do kraja, kajpak v mejah, kakršne je posameznim junakom in njihovi notranji podobi avtor začrtal. O tem drugem, ne zgolj formalnem delu povesti nekaj več.

Enajst ljudi, protagonistov nenavadne nogometne igre z okupatorjem, igre, ki naj bi bila prijateljska, a postane izrazito politično borbena, gnana od sle premagati nepremagljivo samozavestno nemško oholost v času, ko je nemški škorenj suvereno gazil po vsej Evropi tja prek Pariza in do Moskve, teh

* Anton Ingolič, Enajsterica živih. Prešernova družba 1965.

enajst ljudi je skušal Ingolič, kot je terjala kompozicija povesti, individualno obarvati, dati vsakemu samosvoje človeške osebne črte. To se mu je v zasnovi tudi posrečilo, ni pa mu uspelo zamisli uresničiti do kraja. Namreč: da bi na straneh povesti zaživelo, polno in verno, enajst izrazitih človeških osebnosti, je sam okvir povesti preozek, utesnil je avtorja v bolj ali manj znane kalupe za posamezne junake, ki tako bolj nakazujejo, kakšni naj bi bili, kot v resnici že so. Za podrobnejšo psihološko in individualno oznako vseh sodelujočih v igri je zmanjkalo prostora in pisateljske prenicljivosti. Možnosti so v precejšnjem delu ostale neizkoriščene.

Teža pripovedi in s tem posebna pozornost pisatelja velja v knjigi predvsem dvema izmed enajstih nastopajočih: kapetanu moštva Mladost Miletu Vukoviću in branilcu Nenadu Ostojiću. Oba sta omahljivca in oba morata skozi preizkušnjo tekme, da se odločita za zavesten upor in s tem za smrt. Prvi iz veselja do nogometa in na prigovarjanje domačih hlapcev okupatorja organizira prijateljsko nogometno srečanje in dobršen del igre tudi namerava igrati zgolj prijateljsko, sabotira soigralce, med katerimi se jih je nekaj že od vsega začetka odločilo, da je treba Nemce natepsti. Vukotić pride do tega šele kasneje, sprva resnično pod pritiskom zdrave športne morale, ki pa se zatem sprevrže v željo po maščevanju prijatelja — ubitega talca, kljub temu, da jasno in nedvoumno ve, kaj bo z njim in z moštvom, če zmagajo. Poteze Vukovičevega značaja so načrtane kakor v skicirki, ujamejo verno reakcijo na zunanji tok dogajanja — ta je ob njem ves čas v ospredju — manj pa zaživi ta obraz v celoti. Podobno je tudi z Nenadom: ta se osvesti šele čisto na koncu, ko so že vsi nogometaši v zaporu: ko ga hočejo Nemci na intervencijo izpustiti, ostane zvest tovarišem in gre z njimi v smrt. Ta odločitev, čeprav ni čisto nepripravljena, je psihološko premalo utemeljena: predvsem poznamo ves čas Nenada kot slabiča, bojkotira ves čas igre, boji se Nemcev in poskuša vse, da bi bilo njegovo moštvo premagano. Sama Nenadova odločitev, da ne zapusti tovarišev, saj ima na voljo izbirati med življenjem in smrtjo, je utemeljena samo s tovarištvom, ne izvira pa kot nujen rezultat vsega prejšnjega Nenadovega početja in ne iz opisanega njegovega značaja, zato sta tudi njegova tragika in veličina manjši, kot bi lahko bili: odvezeta sta jim tako sila kot pretresljivost. Ostali nogometaši enajsterice so opisani bodisi kot premočrtni patrioti (vratar, Slovenec, Jovo Miletić) ali pa rabijo le kot pripovedovalci same zgodbe (Momčilo Bajkić in Stanko Marković). Zanimivejši, čeprav samo na kratko in bežno skiciran je obraz »očka« Pera Lukića, občinskega uslužbenca, v katerem se med tekmo prebudi vest in se zave svojega odnosa do okupatorjev. Z eno besedo: možnosti, ki jih je pisatelju snov nudila, bi zadostovale za resnično dobro delo. Ostalo je pri zanimivi in zelo tekoče pisani povesti z nenavadno tematiko, ki ima vse pogoje, da postane zelo brana ljudska knjiga. Zato je tudi prav, da je izšla v nakladi, kakršno si lahko privoščijo Prešernova družba.

T. Pavček